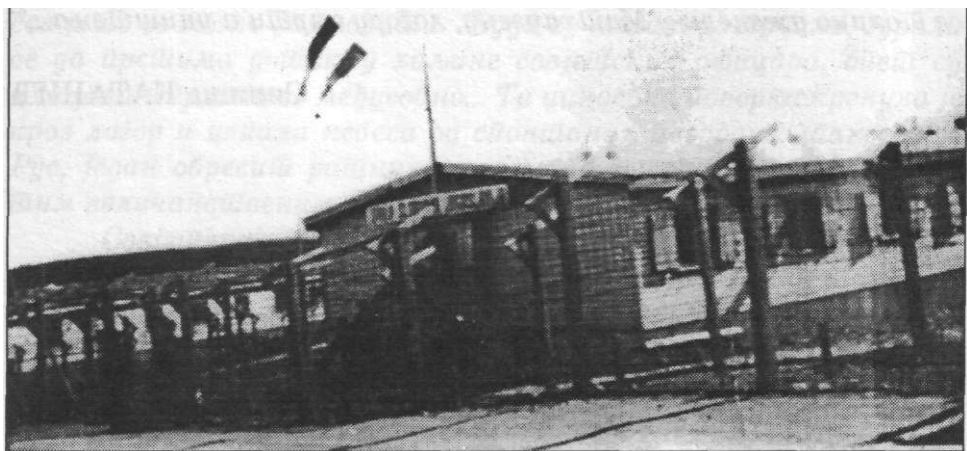

У НОРВЕШКОЈ

У току 1942. Норвешка је била у другој години под немачком окупацијом. У то време немачке јединице водиле су снажне фронтоске борбе на савезном (Финском) фронту. Немци су имали велике проблеме у снабдевању тих јединица. Путне и железничке комуникације преко норвешке територије нису постојале, или су биле неадекватне. Немци су били упућени да те јединице са ратним материјалом, оружјем и другим потребама снабдевају бродовима или ваздушним путем. Међутим, оба ова пута контролисале су ваздушне снаге Велике Британије.

Рачунајући да ће на овом делу фронта рат трајати више година, Немачка врховна команда одлучила је да хитно изгради путеве и железничке пруге - да би своје јединице могла нормално да снабдева. Уз то, грађена су војна утврђења - да би на том простору спречили искрцавање непријатељских јединица. Дуго је у врховима немачке команде вођена расправа о томе где наћи радну снагу за изградњу комуникација и утврђења. Родила се идеја да се из побуњене Србије, где је био сломљен отпор устаника, доведу заробљеници, чији су затвори и поред масовних стрељања били пуни и да се они употребе за те радове. Неки су се противили и сматрали да су то за српске бандите мале казне. Залагали су се да сви устаници и њихови помагали буду стрељани. Пре-

Логор у Норвешкој

овладало је мишљење да је корисније заробљене нартизане употребити за изградњу комуникација. Тада се у логорима и затворима Србије, као и тзв. Независној Држави Хрватској, односно у Босни и Херцеговини, које су тада биле у саставу Хрватске, налази велики број затвореника. И, већ у априлу 1942. године почеле су припреме за њихово транспортовање у логоре Норвешке.⁶⁸

Из затвора тзв. Независне Државе Хрватске прикупљен је 1.981 затвореник, који су пребачени у Сајмиште у Земуну, одакле су упућивани транспорти. Било је међу њима муслимана (179), Хрвата (165) и Срба (1.620). Из логора у затворе Србије прикупљено је 2.287 затвореника. Укупно 4.268.⁶⁹ Иначе, у логорима Норвешке било је 3.841 Срба, 179 муслимана, 165 Хрвата, 25 Рома, 13 Словака и Чеха, 11 Словенаца и 18 других националности. Сви они су одашљани у Норвешку под шифром „Викинг“. Под том шифром су издвајани по логорима и затворима, што је у заробљеничке картоне уписивано.⁷⁰

Затвореници су у Норвешку отпутовали са Сајмишта бродовима (у шест група). Прва група је кренула 24. и 25. априла 1942, друга 9. и 11. маја, трећа 28. и 29. маја, четврта у септембру, пета у јануару 1943, а последња почетком априла 1943. године. У свих шест група отпремљено је око 6.000 затвореника. Али, сви они нису стигли у Норвешку; услед исцрпљености, неки су умирали у путу, неки су због појаве тифуса били уморени и спаљени заједно са бродовима.⁷¹

Услови рада на изградњи ових комуникација били су изузетно тешки. Радили су више од 10 часова дневно, уз слабу исхрану, полу голи и боси, изложени поларним хладноћама, физичком и психичком терору у специјалним нацистичким јединицама које су их чувале, уз честа убијања свих оних изнемоглих који више нису могли да раде.

Подаци казују да је од 4.268 логораша њих 2.401 усмрћено, а 1.867 је имало срећу да се врати својим породицама и домовима.⁷² Од 154 заточеника са чачанског подручја 115 је оставило животе на стратиштима, 39 се вратило својим кућама.

Кости уморених остале су широм Норвешке у дванаест логора: у Осену 28, Батну 25, Карасјоку 27, Ејзаду седам, Коргену осам, Бенсфорду пет, Улвену два, Фалстаду један, Ратводу један, Милохамеру један и осталим местима осам.⁷³

Неки логораша покушавали су да се бекством спасавају. Таквих је од Југословена било 173. Њих 82 није успело, па су од-

Логораши на раду

мах по хватању стрељани. Само 88 се дочепало слободе, уз помоћ грађана Норвешке - пребегли су у Шведску.⁷⁴ Међу њима била су и тројица Чачана: Милорад-Миле Митровић из Негришора, Новак Тодоровић из Трбушана и Мирољуб Бисенић из Чачка.

ДРАГАЧЕВЦИ

МАЦАРЕВИЋ Радича РАДОМИР, земљорадник, рођен 1920. у Белом Камену; борац Драгачевског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима у Пожеги; отеран у Бањички логор, па у априлу 1942. у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1943.

ДРАМЈШЋ Милована МИЈОРАД, земљорадник, рођен 1904. у Гучи; борац Драгачевског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, отеран на Бањицу, па у Норвешку, где је страдао у логору Корген 10. марта 1942.

ЂУРЧИЋ Николе СРЕДОЈЕ, келнер, рођен 1923. у Котражи, живео у Београду; члан СКОЈ-а; позадински радник НОП-а; ухваћен од полиције у Београду и одведен у Бањички логор, одакле у Норвешку, где је настадао у логору Бенсфорд 1942.

ЈОКОВИЋ Јована ДРАГОМИР, земљорадник, рођен 1923. у Крстацу; члан СКОЈ-а; борац Драгачевског батаљона; заробили га четници и предали Немцима, отеран у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ејзанд 19. априла 1943.

КУКИЋ Крсмана НЕДЕЉКО, машинбравар, рођен 1913. у Лисицама; члан КПЈ; борац Ужичког НОП одреда; ухватили га четници и предали Немцима; Једведен у логор на Бањици, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок, 1943.

ТОШИЋ Драгомира МИЛОШ, столар, рођен 1906. у Пилатовићима; борац у Пожешкој чети Ужичког НОП одреда; ухватили га четници и предали Немцима; отеран у логору на Бањици, па у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1945.

КОВАЧЕВИЋ Сретена ЖИВОРАД, земљорадник, рођен 1921. у Ртарима; члан КПЈ; командир вода, па чете у Драгачевском батаљону; као тешког рањеника четници га предали Немцима, који су га отерали у логор на Бањици, а затим у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок 1943.

ИЧЕЛИЋ Миладина РАДОСАВ, земљорадник, рођен 1923. у Церови; борац Драгачевског батаљона; заробили га четници и предали Немцима, одведен у логор на Бањицу, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок 1943.

ЉУБИЋАНИ

ЂУКИЋ Глиша МИЛОРАД, земљорадник, рођен 1920. у Видови; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је умро у логору Осен у јуну 1942.

КРСТОВИЋ Милисав МИХАИЛО, земљорадник, рођен 1909. у Видови; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен у пролеће 1943.

ПЕТРОВИЋ Ђорђа ВЈАСТИМИР, ученик гимназије, рођен 1921. у Видови; члан КПЈ; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Корген 3. јануара 1943.

ИВАНОВИЋ Милорада ЖИВОРАД, земљорадник, рођен 1920. у Горњој Горевници; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Карасјак 15. децембра 1942.

РАКАНОВИЋ Милоја ВУЧИЋ, земљорадник, рођен 1921. у Горњој Горевници; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Карасјак 15. децембра 1942.

ЂИРОВИЋ Александра ДРАГОСЛАВ, земљорадник, рођен 1910. у Горњој Горевници; секретар партијске ћелије; секретар НОО; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Карасјак 5. септембра 1942.

САВИЋ Михаила БОГОЉУБ, земљорадник, рођен 1905. у Доњој Горевници; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Корген 1942.

ЈАКОВЉЕВИЋ Јеротија ВЈАДАН, земљорадник, рођен 1924. у Јанчићима; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен.

ПАВЛОВИЋ Драгомира МИШСАВ, земљорадник, рођен 1921. у Љубићу; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; одакле је спроведен у Норвешку, где је страдао у логору Карасјак 15. децембра 1942.

АНДРИЋ Војислава РАДОВАН, земљорадник, рођен 1923. у Пријевору; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и

предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, а одатле у Норвешку, где је страдао у логору Осен 7. јануара 1943.

БОГОСАВЉЕВИЋ Живојина РАДОЈКО, земљорадник, рођен 1923. у Пријевору; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, а одатле у Норвешку, где је страдао у логору Осен у октобру 1943.

КУЈУНЦИЋ Лазара ВЛАДАН, земљорадник, рођен 1923. у Пријевору; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Ботен 22. новембра 1942.

ПАНТЕЛИЋ Михаила МИЛОЈЕ, земљорадник, рођен 1903. у Пријевору; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен јуна 1942.

ПЕШТЕРАЦ Павла СЛАВКО, земљорадник, рођен 1922. у пријевору; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у логор на Бањици; одатле интерниран у Норвешкој, где је умро у логору Осен 1943.

РАНКОВИЋ Александра БОГОЉУБ, ученик браварског заната, рођен 1925. у Пријевору; члан СКОЈ-а; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, интерниран у Норвешку, где је умро у логору Осен у новембру 1942.

РОБАЈАЦ Милутина МИЛОРАД, земљорадник, рођен 1920. у Пријевору; у књизи „Чачански крај у НОБ - пали борци и жртве", пише да је погинуо на Сремском фронту, а у књизи „Под шифром Викинг", податак је да је страдао у Норвешкој, у логору Карасјок 1942.

ВАСОВИЋ Радомира ПЕТАР, машинбравар, рођен 1905. у Прислоници; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, кога су отерали у Норвешку, где страдао у логору Осен 1942.

ЖИВАНОВИЋ Милијана МИЛАДИН, земљорадник, рођен 1912. у Ракови; борац Љубићког батаљона; заробили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен 15. маја 1945.

ГВОЗДЕНОВИЋ Алексе ЖИВОТА, земљорадник, рођен 1920. у Ракови; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Велстад 1942.

ВАСИЉЕВИЋ Михаила **МИЛОСАВ**, опанчар, рођен 1904. у Горачићима (Драгачево), живес), у Станчићима; члан Среског комитета КПЈ за срез љубићки; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је умро у логору Батн 8. јуна 1944.

ТАКОВЦИ

ЕРОВИЋ Животе **МИЛУТИН**; кројач, рођен 1921. у Бољковцима; борац Ваљевског НОП одреда; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је умро у логору Батн 1943.

ГЛИШИЋ Петра **ДРАГОМИР**, бојацијски радник, рођен 1909. у Брђанима, живео у Горњим Бранетићима; сарадник НОПа; ухватили га четници и отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Батн 1943.

ЂУРЧИЋ Милана **МИЛИВОЈЕ**, земљорадник, рођен 1921. у Брђанима; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је умро у логору Батн у марту 1943.

ПАУНОВИЋ Миљка **СРЕЋКО**, земљорадник, рођен 1922. у Велеречи; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Осен 5. марта 1943.

МАЛЕТКОВИЋ Петра **РАТКО**, металаски радник, рођен 1916. у Горњој Врбави; члан НОО; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је стрељан у логору Осен 1943.

МАРИНКОВИЋ Михаила **ВЛАСТИМИР**, кројач, рођен 1920. у Горњој Црнући; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Батн 1943.

БРАНКОВИЋ Луке **ТОДОР**, обућар, рођен 1906. у Крамину код Бања Луке, живео у Горњем Милановцу; борац Таковског

батаљона; ухватили га недићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао 1942.

МАНДИЋ Драгутина МИОДРАГ-ЖУЈЕ, трговачки помоћник, рођен 1922. у Горњем Милановцу; члан СКОЈ-а; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је стрељан у логору Карасјок половином 1942.

МИШВОЈЕВИЋ Грујице РАДИВОЈЕ, опанчар, рођен 1915. у Брајићима, живео у Горњем Милановцу; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок 1943.

ПЕТКОВИЋ Марка МИЛИВОЈЕ, ученик, рођен 1923. у Горњем Милановцу; борац Таковског батаљона; био у Бањичком логору; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Батн 1942.

ТЕШИЋ Милоша РАДОМИР, пекар, рођен 1906. у Горњем Милановцу; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок 1942.

ЋУРЧИЋ Остоје ДАРИЈЕ, месар, рођен 1915. у Горњем Милановцу; борац Таковског батаљона; ухватили га недићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Ејзнад 1942.

РИСТАНОВИЋ Гојка МИЛОРАД, земљорадник, рођен 1921. у Грабовици; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Батн децембра 1942.

ЂОРЂЕВИЋ Будимира РАДОМИР-ШТУКА, земљорадник, рођен 1921. у Доњој Врбави; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1943.

НЕШОВИЋ Сава ДРАГОСЛАВ, словослагач, рођен 1919. у Калиманићима; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1943.

РАДОВАНОВИЋ Алексија МИОДРАГ, ка-
феџија, рођен 1906. у Калиманићима; борац Та-
ковског батаљона; ухватили га четници и предали
Немцима, који су га отерали у Бањички логор; ин-
терниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ка-
расјок у августу 1943.

ДАМЊАНОВИЋ Јелесија МИЛОЉУБ, зе-
мљорадник, рођен 1920. у Коштунићима; члан КПЈ; борац Таков-
ског батаљона; заробили га четници и предали Немцима, који су
га отерали у Норвешку, где је страдао у логору Корген 1943.

ЈЕВТОВИЋ Радована МИЛОШ, земљорад-
ник, рођен 1897. у Леушићима; члан КПЈ; борац
Таковског батаљона; ухватили га четници и пре-
дали Немцима, који су га отерали у Бањички ло-
гор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у ло-
гору Ботн у августу 1943.

ЈЕВТОВИЋ Радојице МИЛУН, земљорад-
ник, рођен 1905. у Леушићима; члан КПЈ; борац Таковског бата-
љона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отера-
ли у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у
логору Ботн у марту 1943.

ЈЕВТОВИЋ Обрада РАДОЈКО, земљорадник, рођен 1910. у
Леушићима; члан КПЈ; борац Таковског батаљона; ухватили га
четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички ло-
гор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Ботн 1942.

ЈЕВТОВИЋ Петронија РАДОМИР, земљорадник, рођен
1902. у Леушићима; члан КПЈ; борац Таковског батаљона; ухва-
тили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањич-
ки логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Кара-
сјок у јуну 1943.

ПРОДАНОВИЋ Миладина ДОБРИВОЈЕ, земљорадник, ро-
ђен 1901. у Леушићима; борац Таковског батаљона; ухватили га
четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички ло-
гор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Карасјок у
марту 1943.

СТЕВАНОВИЋ Светомира ДОБРОСАВ, кројач, рођен 1906.
у Липовцу; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и
предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерни-
ран у Норвешку, где је стрељан у логору Ботн у марту 1943.

МИЛАНКОВИЋ Живојина ЛАЗАР, лимар, рођен 1921. у Луњевици; борац Таковског батаљона; заробили га четници код Ариља и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ејзанд у марту 1943.

МИЛАНКОВИЋ Живојина МИЛАН, земљорадник, рођен 1913. у Луњевици; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је умро у логору Филехамер крајем 1942.

ОСТОЈИЋ Драгомира МИЛОМИР, земљорадник, рођен 1921. у Луњевици; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Крагујевац, а одавде у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Осен 2. августа 1943.

РАДОЈЕВИЋ Душана МИЛАН, земљорадник, рођен 1922. у Луњевици; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ботн крајем 1942.

ЦОКОВИЋ Светолика БРАНИСЛАВ, келнер, рођен 1918. у Мајдану; борац Првог шумадијског одреда; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ејзенд 1942.

МАРУШИЋ Милуна ВЛАДАН, земљорадник, рођен 1921. у Прањанима; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ботн у марту 1943.

МАРУШИЋ Станимира МИЛЕТА, земљорадник, рођен у Прањанима; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Ботн у марту 1943.

ТРИФУНОВИЋ Тимотија МИЛЕТА, земљорадник, рођен 1914. у Прањанима; члан КПЈ; борац Таковског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1942.

ТРИФУНОВИЋ Војислава МИЛОЈКО, земљорадник, рођен 1921. у Прањанима; борац Таковског батаљона; заробили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку, где је стрељан у логору Осен 1942.

ТРНАВЦИ

ГУДУРИЋ Петра ДУШАН, земљорадник, рођен 1920. у Атеници; члан СКОЈ-а; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници у Карну код Ужица и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор 26. децембра 1941, а затим 24. априла 1942. у Норвешку, где је страдао у логору Осен 7. јануара 1943.

ЈЕВТОВИЋ. Милића МИЛЕТА, свршени ма-
турант, рођен 1920. у Атеници; члан СКОЈ-а; бо-
рац Трнавског батаљона; заробили га четници и
предали Немцима, који су га отерали у Бањички
логор; интерниран у Норвешку, где је страдао у
логору Котвол 25. јануара 1943.

СРЕДОЈЕВИЋ Велимира РАДОСЛАВ, зе-
мљорадник, рођен 1924. у Атеници; борац у Дру-
гој чачанској чети; ухватили га четници и предали Немцима, ко-
ји су га отерали у Бањички логор; умро у Бечу на путу за логор у
Норвешку 15. октобра 1942.

СТЕВАНЧЕВИЋ Богдана РАДОВАН, машинбравар, рођен
1921. у Атеници; борац Трнавског батаљона; ухватили га четни-
ци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор;
страдао на путу за логор у Норвешкој у мају 1942.

ИКОНИЋ Миљка БРАНКО, пекар, рођен 1913. у Бањици;
борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Нем-
цима, који су га отерали у Бањички логор; па у Норвешку, где је
стрељан 1943.

РАЈИЋ Милутина АНДРИЈА, земљорад-
ник, рођен 1919. у Бањици; борац Трнавског бата-
љона; ухватили га четници и предали Немцима,
који су га отерали у Бањички логор; па у Норве-
шку, где страдао у логору Осен 1943.

ВЕЉОВИЋ Адама БОШКО,
машинбравар, рођен 1915. у Бељини; борац Драга-
чевског батаљона; заробили га Немци и отерали у
Бањички логор, па у Норвешку, где је срељан у
логору Ејзанд 10. септембра 1943.

ПЕТРОВИЋ Борисава ЖИВОРАД, кројач,
рођен 1922. у Бељини; борац Драгачевског батаљона; заробили га

Немци и отерали у Бањички логор; интерниран у Норвешку; где је стрељан у логору Ејзанд 10. септембра 1943.

МНЛУНОВИЋ Милана МИОДРАГ, радник, рођен 1920. у Виљуши; члан СКОЈ-а; позадински радник; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Корган 1942.

НИКОЛИЋ Миладина БОШКО, графички радник, рођен 1925. у Београду; члан СКОЈ-а; борац Трнавског батаљона; радио на партизанској техници; ухваћен 1943. и отеран у логор у Норвешку, где је страдао.

ЋУВИЗ Милисава КРСТА, земљорадник, рођен 1898. у Жаочанима; сарадник НОП-а; одборник НОО; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1942.

БОШКОВИЋ Алексе ЖИВОРАД, земљорадник, рођен 1906. у Жежевици; борац Трнавског батаљона; ухватили га недићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ботн у новембру 1943.

ВУКОСАВЉЕВИЋ Миладина МЛАДЕН, земљорадник, рођен 1901. у Жежевици, припадник НОП-а; члан НОО; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ботн у октобру 1943.

ЈОКСИЋ Бранислава ЈОВИША, земљорадник, рођен 1905. у Липници; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима; отеран у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у мају 1943.

РАДОСАВЉЕВИЋ Милуна РАДЕНКО, земљорадник, рођен 1912. у Липници; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок у мају 1943.

РАЈКОВИЋ Живка МИЛИВОЈЕ, земљорадник, рођен 1914. у Дубрави код Ивањице, живео у Липници; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Осен у октобру 1942.

ПЕЈИЦА Антонија ДРАГОСЛАВ, земљорадник, рођен 1911. у Међувршју; борац ЈБубићког батаљона; заробили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у новембру 1943.

КАПЛАРЕВИЋ Радомира ДОБРИЦА, земљорадник, рођен 1918. у Мршинцима; возач Трнавског батаљона; ухватили га недићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору карасјок 10. новембра 1942.

ВУКАДИНОВИЋ Драгомира ЖИВАН, ученик учитељске школе, рођен 1922. у Паковраћу; борац Љубићког батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок 10. новембра 1942.

КОЧОВИЋ ЈОВИЦА, опанчар, рођен 1906. у Гошеву код Сјенице, живео у Слатини; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па затим у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1943.

ТУТУНОВИЋ Милана ТИХОМИР, земљорадник; рођен 1904. у Рајцу, живео у Слатини; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Осен 1943.

ЈОКСИЋ Бранислава ЈОВИША, земљорадник, рођен 1905. у Липници; борац Трнавског батаљона, ухватили га четници и предали Немцима, којису га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок маја 1943.

ЧАЧАНИ

ЛУКИЋ Станоја ГЛИШО, молер, рођен 1922. у Гложњу код Осидека, живео у Чачку; борац Чачанског НОП одреда; ухватили га недићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па 1942. у Норвешку, где је страдао.

МАНДИЋ Павла ПЕТАР-КОВАЧ, рођен 1894. у Сасовцу код Бијелог Поља, живео у Чачку; борац Градске партизанске милиције у Чачку; ухваћен и отеран у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао 26. јула 1942.

МАРИЋ Милоша ЛАЗАР, берберин, рођен 1912. у Локи код Титела, живео у Чачку; борац Чачанског НОП

одреда; ухватили га љотићевци и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао 1942.

МАРКОВИЋ Николе ИЈИЈА, металостругар, рођен 1924. у Жежевици, живео у Чачку; члан МК КПЈ; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Карасјок у јулу 1942.

ПЕШИЋ Стојиљка МИЛИЋ, ковач, рођен 1910. у Чачку; члан СКОЈ-а; борац Чачанског НОП одреда; ухватили га Немци и отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао 25. мајуара 1943.

ПОПОВИЋ Милоша ЋОРЂЕ-ЋОКО, дипломирани правник, рођен 1904. у Жежевици, живео у Чачку; сарадник НОП-а; члан Градског одбора НОО у Чачку; ухватили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је стрељан у логору Улвен код Бергена 1942.

ПОПОВИЋ Милана ПЕТАР, електромеханичар, рођен 1917. у Чачку; борац Чачанског НОП одреда; ухватили га Немци и отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је срељан 26. фебруара 1943.

РАДИВОЈЕВИЋ Драгића ПАВЛЕ-ШОРО, ученик гимназије, рођен 1923. у Рошцима, живео у Чачку; члан СКОЈ-а; борац Љубићког батаљона; заробили га четници и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је умро у логору Корган 13. новембра 1942.

РИСТИЋ Милована ЈОВАН, ћевабџија, рођен 1897. у Смедереву, живео у Чачку; борац Чачанског НОП одреда; ухватили га Немци и отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао 1943.

САВИЋ. Младена СИНИША, инжењер архитектуре, рођен 1900. у Нишу, живео у Чачку; сарадник НОП-а; ухватили га Немци и отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Корган 17. јула 1942.

СТИШОВИЋ Јездимира СЛОБОДАН-ЦОЛЕ, студент технике, рођен 1920. у Чачку; члан КПЈ, борац Чачанског НОП одреда; ухватили га Немци и отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ботн 20. јануара 1943.

ТЕПЧЕВИЋ Драгослава РАЈКО, електро-механичар, рођен 1920. у Прислоници, живео у Чачку; припадник радног батаљона Чачанског НОП одреда; ухаћен и отеран у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ејзнад 27. јула 1943.

ЂЕРАМИЛАЦ Крсте РАДЕНКО, колар, рођен 1914. у Чачку; борац Трнавског батаљона; ухватили га четници у Драгачеву и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ејзнад 1943.

ЂОСИЋ Сава МИХАИЛО, бравар, рођен 1923. у Ражани, живео у Чачку; борац Чачанског НОП одреда; заробили га четници у Паковраћу и предали Немцима, који су га отерали у Бањички логор, па у Норвешку, где је страдао у логору Ботн 1943.

Према књизи „Под шифром Викинг“ Љуба Млађеновића, из чачанског подручја је у Норвешкој било 146 интернираца. Међутим, утврђено је да ту нема осам бораца за које се сигурно зна да су била у логорима Норвешке. Доиста, у већини су то лица која су рођена у подручјима широм Југославије, а која су живела у Чачку. Затим, у књизи се налазе 20 имена бораца са овог подручја, са местима рођења, којих у публикацији „Чачански крај у НОБ - пали борци и жртве“ нема. Вероватно да се ради о лицима која су се много раније одселила, па су у логору давали податке о месту рођења.

То су:

АЛЕКСИЋ ДРАГОЈЕ, из Рајца, страдао у логору Реисфорду 1942.

АНДРИЋ БРАНКО из Пријевора, страдао у логору Осен 1842.

ВУКОСАВЉЕВИЋ РАДОШ из Љубића, страдао у логору Ботн, 1943.

ВУЧИЋЕВИЋ БРАНИСЛАВ из Љубића, страдао у логору
Осен 1942.

ВУЧКОВИЋ БРАНКО из Чачка, страдао у логору Фелстад
1942.

ГОСТИЉАЦ РАДЕНКО из Линнице, страдао у логору
Осен 1942.

ЂУРИЧИЋ ВОЈИН из Чачка, страдао у логору Осен 1943.

ИГЊАТОВИЋ МИОДРАГ из Бојковаца, страдао у логору
Ботн.

ЂУКИЋ ВЛАДАН из Видове, страдао у логору Карасјок
1942.

ЈАКШИЋ РЕЉА из Бељине, страдао у логору Котвол
1943.

КРСТОВИЋ МИХАИЛО из Ласца, страдао у логору Осен
1942.

МАРИНКОВИЋ ЖИВОРАД из Пријевора, страдао у лого-
ру Осен 1942.

НОВАКОВИЋ СЛОБОДАН из Чачка, страдао у логору Ка-
расјок, 1942.

ПАВЛОВИЋ РАДОШ из Такова, страдао у логору Фел-
сфорд 1942.

ПЕТРОВИЋ РАДОЈКО из Слатине, страдао у логору Осен
1942.

СТАНИШИЋ МИЛОШ из Бањице, страдао у логору Кор-
ген.

СТОЈЧЕВ ПАНТО из Добриње (Горњи Милановац), стра-
дао у логору Корген 1942.

УРОШЕВИЋ ДАРИЈЕ из Чачка, страдао у логору Улвен
1942.

ЦВЕТКОВИЋ МИЛОРАД из Станчића, страдао у логору
Осен 1942.

ЧОБОВИЋ МИЛОРАД из Јездине, страдао у логору Кар-
сјок 1942.⁷⁵

ДРАГОЦЕНА ПОМОЋ ПРИЈАТЕЉСКОГ НАРОДА НОРВЕШКЕ

Тек што су интернирци, под јаком стражом јединица СС, смештени у просторије бивше фабрике ужади, путем, испред дуге монтажне дрвене зГраде, промицале су колоне девојака и

младића на бициклима. Поздрављали су дошљаке дизањем два прста увис.

В! - ВИКГОРИЈА! - В! - ЋШна!

Стражари су пуцали изнад њихових Глава, да би их заплашили и спречили да демонстрирају, али је сутрадан колона била већа. Многи су имаџи и црвене мараме око врата.

За интернирце то је било велико охрабрење.

Они који нису могли да одГонетну шта значи то дизање два прста увис, јер тада још нису знали за тај знак победе, али осетили су да берГенска омладина демонстрира пред немачком војном силом, те да се према томе, налазе у земљи пријатеља.

Неколико дана касније одиГрао се један доГађај, који је оставио снажан утисак на интернирце.

Испред фабричке бараке дошла је Група Грађана. Били су свечано обучени. Као да иду на неку манифестацију. Иза њих стигла су и запрежна кола са четири бурета.

Стали су испред страже и замолили да их прими командант.

- Ми смо представници комуне БерГен - рекли су команданту Фрицу Киферу. - Хтели бисмо да помоГнемо овим људима, што се сада налазе на територији наше комуне. Довезли смо четири бурета рибе.

- Не може - набусито је одГоворио Кифер. - Ја не дозвољавам. Они добијају толико колико и заслужују. МноГо им је и то што добијају. Ни то нису заслужили, шта су све радили. Све их треба побити, а не помаГати.

- Господине команданте, ја сам званични дипломатски представник ових људи. Захтевам да се ња њима човечно поступа, те да се поштује Женевска конвенција.

- То нису људи, Господине. То су бандити, варвари, комунисти са Балкана.

- Али, они су се борили за слободу своје домовине, а то није забрањено. Ви сте их заробили. Ред је да са њима човечно поступате.

Зловољни командант Кифер окрену леђа Грађанима и нареди да одмах иду. Грађанин, који је био иступио посебно, примаче се Киферу, да би Га још убеђивао. Овај Га одГурне и норвешки Грађанин се занесе. Два одликовања, која је имао на прсима, па-

доше на земљу. Покупи их, окрену се и без речи, заједно са осталим грађанима, напусти то место. Вратише и бурад са рибом.

Интернирци су цео овај приказ Гледали из фабричке зграде, јер она није била зидана, већ су зидови били од дасака, па је између њих било шупљина. Али, они нису чули дијалоге, нити су разумели све шта се доле догађа.

Тек после рата, сазнало се детаљније о читавом случају, као и о човеку, који се представио као дипломатски представник интернираца.

Био је то бергански адвокат Хуго Мовикхелт. Он је још 1909. Године био именован за Генералног конзула Црне Горе за Скандинавију, а на Лондонској мировној конференцији, заступао је Црну Гору, као њен министар-изасланик.

Иако му је мандат био давно истекао, Хуго је сматрао својом часном дужношћу, да ове интернирце заштити својом дипломатском функцијом.

Такав је био почетак.

После тога, пуне три Године, стварано је и развијано једно заиста несвакидашње ратно пријатељство, које је постало саставни део ратне историје обе земље.

Везе и сарадња интернираца и норвешких Грађана и организација одвијала се у више праваца и то:

- На Градилиштима и око лоГора,

- Приликом бекства из лоГора на просторима до шведске Границе,

- Преко организације домаћеГ норвешкоГ покрета отпора Хјемефронт и

- Преко организација ЦрвеноГ крста...

Прве непосредне везе са норвешким Грађанима остварили су интернирци на Градилиштима. Скоро на свим Градилиштима дуж Норвешке, на којима су они радили, радили су у мањим или већим Групама и норвешки радници. Били су махом минери, ковачи, предрадници, надзорници, техничари и инжењери.

Сви они, без изузетка, већ од првоГ дана, након упознавања показивали су симпатије према дошљацима, које дотад нису познавали, нити су пак познавали добро државу из које они долазе.

На најједноставнији начин, то је објаснио радник из села Ботн, код РоГнана, у Северној Норвешкој, Хокон Јохансен (Некон Јоһансен).

Он прича:

„Кад су интернирци дошли да раде на путу Рогнан - Саксенвик ја сам био одећен за минера. Заједно са мном радила је група од 20 норвешких радника и предрадника.

Пре неГо што су интернирци сттли, нас је окупио командант Кифер и рекао да Јгемо радити са Србима. Додао је, да су они опасни. Они су варвари, кољу зубима свакоГа ко им се одупре. Не бирају жртве. Испричао нам је много тоГа, да смо сви остали уплашени. Уто време већина нас није чак ни знала Где се та Србија налази.

Кифер нам је, уз то, оштро запретио да, уколико успоставимо ма какав контакт са хапшеницима, и нас ће стрпати у логор.

Са страхом сам први дан отишао на рад.

Кад тамо, одмах сам осетио да Кифер лаже. Већ по првим контактима разумео сам, да ћу имати посла са неким добрим људима.⁷⁶

Као одговор на убијеноГ лоГораша, наводно збоГ покушаја бекства, лоГораш ДраГутин Добривојевић, учитељ, одговорио је песмом:

„Не! Убице лаже.

Костури не беже

за беГство треба снаГе свеже.

А ми смо мртваци, лешеви живи,

ми, сенке, људи, костури криви,

ми, синови јуГа,

без имена, без броја,

по хладном норвешком песку

по Глечеру и кршу

сејемо Гробља своја

без страха, друже,

нада нам није мртва...”⁷⁷

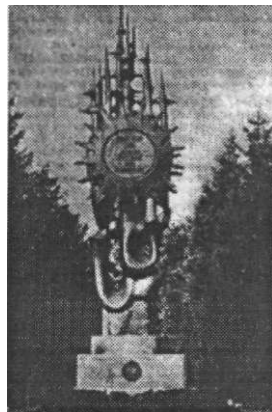
*

Један од веома плодних писаца био је и Светозар Јовановић Цвеја, учитељ и партизан МачванскоГ одреда. Он има читаву збирку својих песама, тада у лоГору испеваних и веома много рецитованих и певаних за време рата и после ослобођења, док је Групаација била у Норвешкој.

Међу песмама, једна од најуспешнијих је „Без промене страже“:

„Ове сузе вреле
душе ускиптеле,
О другови, пали, посвећујем вама
који одосте у снежним странама
без промене страже, на северу студном
да вам мајке плачу у надању будном
док вас љубе желе у чекању жудном
а деца спомињу и плачу залудном.

Ви, стражо без смена,
О другови пали,
нема овде срца које вас не жали,
нема вреле сузе која вас не роси
Доћићемо опет, много проћи неће
да на хумци вашој засадимо цвеће
и да се на врелу напојимо вољом
и жељом за новом, будућношћу бољом
без ропства и мука, без Глади и лажи
док ви почивате на вечитој стражи...⁷⁸

Споменик у
Горњем Милановцу
подигнут у част
изгинулих
југословенских
интернираца у
Норвешкој (Аутор
је академски вајар
Жика Максимовић
из Чачка)

Кратко време после Димовића и Милера, из лоГора КорГен морао је да бежи, чачански партизан, Новак Тодоровић. Он је био приморан да се спасава бекством, јер је од немачке лоГорске команде добио такозване „Генералске лампазе“. Офарбали су му обе ноГавице црвеном масном фарбом, да би Га стражари распознавали као саботера великоГ ТрећеГ Рајха. Био је, уствари, кандидат смрти. У једном тренутку, искористио је непажњу стражара и побеГао је са Градилишта.

Било је то 23. август 1942. Године.

Леп сунчан дан. Млада чобаница Рут ТренГмо, таман је почела да спрема ручак за своја два брата, Јохансена и ЛудвиГа, када је Јохансен дотерао краве на мужу. Њих двојица су превлачили сено на имању, које је само 10 километара удаљено од КорГена. Стаја је била удаљена од куће неколико стотина метара и чобаница је са ведрицом кренула на мужу. Нутем је морала да

прегази и један поток. Захватајући воду из потока, примети једну људску прилику, брадату, прљаву, без обуће, са неком крпом обавијеном око Главе. Уплашила се.

Та особа се осмехну, махнула јој руком и викала: партизан! партизан!

Био је крупан, снажан.

Рут се уплашила. Али, снашла се. Брзо је отрчала до Јохансена и објаснила му о чему се ради.

Јохансен није био резервисан. Чуо је да је један интернирац побегао. Патрола Га је већ тражила. Пришао је Новаку. Брзо су нашли заједнички језик. Рекли су један другоме: камарат!

Дали су му да једе. Одморио се Новак у тој дивној норвешкој кући младих сељака и после извесног времена, добивши визу за даље, кренуо је на пут Границе.

Највећу радост доживели су њих троје, два брата и сестра, када им је сусед јавио да је Новак срећно прешао у Шведску.

А патроле су га и даље вијале просторима области Ране.⁷⁹

Над гробом свога оца. На спомен гробљу у Мухолту. Снимак: 1974.